

ЎЗБЕК ТИЛИДА САВОДХОНЛИКНИ ОШИРИШ МАСАЛАЛАРИ

Реймбаева Гулзор Шармбаевна

*Хўжайли тумани Мактабгача ва мактаб таълим бўлимига қарашли
2-сонли умумий ўрта таълим мактабидаги Ўзбек (Давлат) тили
фанидан ўқитувчи*

Аннотация: *Мазкур мақолада ўзбек тилида саводхонликни ошириш бўйича муҳим масалалар муҳокама қилинган. Ўқувчиларда ёзма ва оғзаки нутқни ривожлантириш, лугат захирасини бойитиш, замонавий таълим методларидан самарали фойдаланиш йўллари ва саводхонликни оширишда инновацион ёндашувлар ўрганилган. Муаллиф таълим жараёнидаги муаммолар ва уларни бартараф этиш бўйича таклифларини илгари сурган.*

Калит сўзлар: *саводхонлик, ўзбек тили, таълим методикаси, инновацион ёндашув, ёзма нутқ, оғзаки нутқ.*

КИРИШ

Саводхонлик – фақат ёзув ва ўқишни билиш эмас, балки шахснинг билим даражаси, фикрий салоҳияти ва ижтимоий фаолиятини белгилайдиган муҳим омилдир. Мустақилликка эришгандан сўнг, ўзбек тилининг давлат тили мақомида ривожланиши учун бир қанча ислохотлар амалга оширилди, аммо саводхонликни ошириш ҳали ҳам эътибор талаб этадиган муҳим масала бўлиб қолмоқда. Ҳозирги глобаллашув даврида саводхонликнинг янги кўринишлари, жумладан, рақамли ва медиа саводхонлик, таълим жараёнида муҳим аҳамият касб этмоқда.

Ўзбек тилида саводхонликнинг аҳамияти

Саводхонлик миллий маданиятни сақлаш, жамиятнинг интеллектуал салоҳиятини ривожлантириш ва жаҳон ҳамжамиятида ўз ўрнини топишда муҳим ўрин тутди. Ўзбек тилида саводхон шахс нафақат давлат тилида эркин муомала қилади, балки унинг нуфузини оширишга ҳисса қўшади.

Мавжуд муаммолар таҳлили

Бугунги кунда саводхонлик даражасини ошириш йўлида бир қанча қийинчиликлар мавжуд:

- Оилаларда тил маданиятининг етишмаслиги: Ота-оналарнинг ўқувчиларга намуна кўрсатмаслиги.
- Аудио-визуал маданиятнинг таъсири: Ёшлар ўртасида китоб ўқишга қараганда интернет видеоконтентига қизиқишнинг юқорилиги.

• Ёзма саводхонликнинг етишмаслиги: Ёшларда орфографик хатолар кўплиги, тил қоидаларига риоя қилмаслик ҳолатлари.

• Ўқитувчиларнинг малакаси: Айрим ўқитувчилар замонавий методларни қўллашда қийналади.

Саводхонликни ошириш усуллари

Интерактив ўқитиш методларини жорий этиш

Ўқувчиларнинг қизиқишини ошириш учун замонавий технологиялардан фойдаланиш:

• Онлайн платформалар (Khan Academy, Duolingo ва шу каби тизимларнинг ўзбекча версияларини яратиш).

• Интерактив дарс жараёнлари: аудио ва видео машғулотлар.

Китобхонлик маданиятини шакллантириш

• Китобхонлик ойликлари ва йиллик танловлар ташкил этиш.

• Мактаб ва жамоат кутубхоналарини модернизация қилиш.

• Қизиқарли ва замонавий адабиётларни ўзбек тилида нашр этиш.

Лотин ёзуви орқали саводхонликни ошириш

Айниқса, лотин ёзувига тўлиқ ўтиш жараёнида ёзув ва ўқиш кўникмаларини ривожлантириш муҳим. Бу жараёнда электрон ўқув қўлланмалари ва тестлардан фойдаланиш самаралидир.

Оғзаки нутқ кўникмасини ривожлантириш

Оғзаки нутқнинг ривожланиши учун амалий машғулотлар:

• Давра суҳбатлари ва дебатлар ўтказиш.

• Ўзбек тилида турли мавзуларда эркин нутқ қилишига рағбат бериш.

Саводхонлик даражасини текширишнинг самарали тизимини яратиш

Янги тест методикаларини ишлаб чиқиш, жумладан:

• Савол-жавоб платформалари.

• Онлай тестлар ва имтиҳон тизимлари.

Халқаро тажрибадан фойдаланиш

Жаҳон тажрибасини ўрганиш ҳам муҳим аҳамиятга эга. Финляндия, Япония ва Жанубий Корея каби давлатларда саводхонликни оширишга қаратилган моделлардан фойдаланиш мумкин. Бунда:

• Ижтимоий шериклик механизмларини жорий этиш.

• Ахборот технологияларига асосланган таълим тизимини ишлаб чиқиш зарур.

ХУЛОСА

Ўзбек тилида саводхонликни ошириш масаласи жамиятнинг интеллектуал салоҳиятини ривожлантиришда катта аҳамиятга эга. Саводхонлик нафақат ёзув ва ўқишни билиш, балки инсоннинг фикрий ва ижтимоий фаолиятини аниқлашда муҳим индикатор бўлиб хизмат қилади.

Шунинг учун, саводхонликни оширишга қаратилган саъй-ҳаракатлар давомида муаммоларга тўлиқ ечимлар топиш талаб этилади.

Бугунги кунда ўқувчиларнинг саводхонлик даражасини ошириш учун инновацион технологиялар ва методикадан фойдаланиш муҳим аҳамиятга эга. Замонавий таълим платформалари, интерактив ўқитиш методлари ва рақамли воситалар ёрдамида таълим жараёнини янада самаралилаштириш мумкин. Китобхонлик маданиятини ривожлантириш, саводхонлик кўникмаларини ривожлантириш учун ўқувчиларни ёзма ва оғзаки нутқ билан қизиқтириш, уларни ёзиш ва гапиришда амалий машқлар билан таъминлаш зарур.

Ҳар бир шахснинг тил ва саводхонлик даражаси бўйича индивидуал ёндашувлар талаб этилса ҳам, умумий таълим стандартларини қузатиш ва уларни ижтимоий ҳаётга тўлиқ жорий қилиш лозим. Ўқитувчилар ва ата-оналар орасида тил ва саводхонлик бўйича биргаликдаги ишларни ташкил этиш, саводхонлик даражасини оширишнинг асосий омилларидан бири ҳисобланади.

Шунингдек, халқаро тажрибалардан фойдаланиш ҳам муҳим аҳамиятга эга. Масалан, Европада ёки Японияда амалга оширилган саводхонликни ошириш дастурлари бизга муҳим ўрнак бўлиши мумкин. Бундай дастурлар иқтисодий ва ижтимоий ривожланишнинг муваффақиятли механизмига айланган.

Хулоса қилиб айтганда, ўзбек тилида саводхонликни ошириш учун ижтимоий ҳар бир қатламнинг масъулиятини ошириш, замонавий билим ва технологияларни татбиқ этиш, шунингдек, китобхонликни рағбатлантириш ва ўқитувчиларнинг малакасини ошириш муҳимдир. Бу амалий йўналишлар орқали миллий тилимизда саводхонлик даражасини янги босқичга олиб чиқиш мумкин.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. М. Шамсиева “Ўзбек тили ўқитиш методикаси”
2. Абдурахим Шохрух “Она тили таълими: ўқиб тушуниш малакасини баҳолаш”
3. Одилов Й. “Ўзбек тили меъёрлари (пунктуацияси)”
4. Uzbekistan National Encyclopedia (O'zbekiston milliy ensiklopediyasi) • Sayt: www.uzbekencyclopedia.uz (<http://www.uzbekencyclopedia.uz/>)
5. Google Scholar • Sayt: scholar.google.com (<https://scholar.google.com/>)

